

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΓΙΑ ΤΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗ ΙΔΙΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ: ΘΕΩΡΙΑ ΚΑΙ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ

Ενότητα 7C (1): Μοντελοποίηση δημοκρατικών στάσεων και συμπεριφορών στην τάξη και το σχολείο: Χρήση του μοντέλου Hellison ως πλαίσιο δημοκρατικής μάθησης στο πεδίο της Φυσικής Αγωγής

Ασπασία Δανιά, Επίκουρη Καθηγήτρια, ΕΚΠΑ

Ο αποτελεσματικός προγραμματισμός που βασίζεται σε αξίες και αρχές δημοκρατικής εκπαίδευσης μπορεί να προωθήσει τη Θετική Ανάπτυξη των Νέων (ΘΑΝ) και να βοηθήσει τα μικρά παιδιά όχι μόνο να προσαρμοστούν, αλλά και να αποκτήσουν την ικανότητα να αντιτίθενται έμπρακτα εναντίον των «καταπιεστικών» συνθηκών της καθημερινότητάς τους. Η ΘΑΝ είναι μια δυναμοκεντρική προσέγγιση, που βασίζεται στην αξιοποίηση των δυνατοτήτων των νέων και υποστηρίζει ότι όλα τα παιδιά έχουν τη δυνατότητα θετικής αλλαγής, εάν έρθουν σε επαφή με τα κατάλληλα ερεθίσματα, κατά τη συμμετοχή τους σε οργανωμένες δραστηριότητες. Οι υποστηρικτές της ΘΑΝ, καθώς την αντιλαμβάνονται ως έναν τρόπο ελέγχου της προόδου και της ολιστικής ανάπτυξης των παιδιών –και όχι μόνο ως ένα νέο ψυχολογικό μοντέλο– διατείνονται ότι οι ικανότητες, η αυτοπεποίθηση, ο χαρακτήρας, το αίσθημα της φροντίδας/συμπόνια και η σφυρηλάτηση δεσμών πρέπει να είναι τα επιθυμητά αποτελέσματα οποιουδήποτε προγράμματος που έχει σχεδιαστεί για παιδιά, αρχής γενομένης από την πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Τα παραπάνω χαρακτηριστικά είναι θεμελιώδη και συνήθως αναπτύσσονται ως συνάρτηση των αλληλεπιδράσεων μεταξύ του παιδιού και του κοινωνικού περιβάλλοντος, στο οποίο ζει.

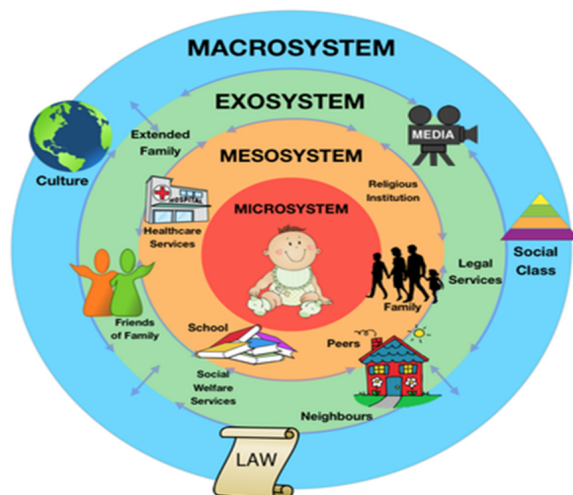
Συγκεκριμένα, οι **ικανότητες** αναφέρονται στη δυνατότητα των παιδιών να ενεργούν ψύχραιμα και μετρημένα σε έναν συγκεκριμένο τομέα, η **αυτοπεποίθηση** στην αίσθηση της θετικής αποτίμησης του εαυτού τους (αυτοεκτίμηση), ο **χαρακτήρας** αφορά στην ανάπτυξη σεβασμού στους κοινωνικο-πολιτισμικούς κανόνες, το **αίσθημα της φροντίδας/η συμπόνια** αναφέρεται στην επίδειξη ενσυναίσθησης απέναντι στους άλλους, ενώ **οι δεσμοί** περιγράφουν όλους εκείνους τους θετικούς δεσμούς που μπορούν να αναπτύξουν τα παιδιά με άλλα παιδιά/ενήλικες και θεσμούς. Συνειδητοποιούμε, επομένως, ότι, όταν τους δίνονται ευκαιρίες να συμμετάσχουν σε δραστηριότητες που προωθούν τα παραπάνω χαρακτηριστικά, τα παιδιά αποκτούν τη δυνατότητα να ζήσουν μια υγιή, ικανοποιητική και παραγωγική ζωή. Επίσης, αποκτούν αυτοπεποίθηση, ώστε να σκέφτονται, να μαθαίνουν και να ενεργούν με βάση τις ανάγκες και τις ικανότητές τους.

Τα τελευταία χρόνια, ακαδημαϊκοί στο πεδίο της Φυσικής Αγωγής (ΦΑ) και του Αθλητισμού υιοθετούν την ιδέα του σχεδιασμού προγραμμάτων ΘΑΝ για την ολιστική

προσέγγιση και φροντίδα των αναπτυξιακών αναγκών των παιδιών· αποφεύγουν, δηλαδή, βραχυπρόθεσμες παρεμβάσεις ή περιοριστικές λύσεις που επικεντρώνονται στη μείωση συγκεκριμένων ελλειμμάτων (π.χ. ελαχιστοποίηση ανθυγιεινών συμπεριφορών και μείωση των ποσοστών παχυσαρκίας). Το κύριο πλεονέκτημα των προγραμμάτων ΘΑΝ είναι ότι μπορούν να ενσωματωθούν στη ζωή των παιδιών σε πολλαπλά επίπεδα και οικολογικά συστήματα.

Σύμφωνα με τη θεωρία των οικολογικών συστημάτων του Bronfenbrenner (1995), η ανάπτυξη του ανθρώπου και η συμπεριφορά του προκύπτουν από την πραγμάτωση των αλληλεπιδράσεων ατόμου-περιβάλλοντος εντός του πλαισίου τεσσάρων ένθετων συστημάτων: 1) το μικροσύστημα, 2) το μεσοσύστημα, 3) το εξωσύστημα και 4) το μακροσύστημα (Σχήμα 1). Ως μέρη ενός προγράμματος ΘΑΝ, τα παραπάνω συστήματα περιλαμβάνουν:

- (1) το φυσικό περιβάλλον, την τοποθεσία, το πρόγραμμα δραστηριοτήτων και τους συμμετέχοντες/ουσες στο πρόγραμμα ΘΑΝ (μικροσύστημα),
- (2) τις αλληλεπιδράσεις μεταξύ δύο ή περισσότερων μικροσυστημάτων που εμπλέκονται στην ανατροφή του αναπτυσσόμενου ατόμου (π.χ. του προπονητή/τριας και του παιδιού) (μεσοσύστημα),
- (3) τις καταστάσεις που επηρεάζουν το πλαίσιο μέσα στο οποίο το αναπτυσσόμενο άτομο ενεργεί (π.χ. αλληλεπίδραση μεταξύ προπονητή/τριας και γονέων) (εξωσύστημα) και
- (4) τις πολιτιστικές και κοινωνικές δυνάμεις που επιδρούν στην ανάπτυξη του παιδιού (μακροσύστημα).

Σχήμα 1. Η θεωρία των οικολογικών συστημάτων του Bronfenbrenner (1995)

Καθώς τα παραπάνω συστήματα αλληλεπιδρούν μεταξύ τους, η εμπλοκή και η κινητοποίηση των παιδιών να συμμετέχουν αλλάζει –αυξάνεται ή μειώνεται. Έτσι, επηρεάζεται η ανθεκτικότητα/προσαρμοστικότητα των παιδιών και το κατά πόσο μπορούν

να αποκομίσουν στο έπακρο τα οφέλη της εκπαιδευτικής, κοινωνικής και συναισθηματικής τους ανάπτυξης. Οι συνδέσεις μεταξύ των προγραμμάτων ΘΑΝ και των μαθησιακών αποτελεσμάτων θα μπορούσαν να ενισχυθούν περαιτέρω με την εφαρμογή μοντέλων προγραμμάτων σπουδών στη Φυσική Αγωγή. Τα μοντέλα αυτά πρέπει να βασίζονται σε δημοκρατικές αξίες της εκπαίδευσης και να τις προωθούν σε όλα τα προαναφερθέντα συστήματα, τα οποία αφορούν στην ανάπτυξη του ανθρώπου.

Πρωώθηση των δημοκρατικών αξιών στα διαφορετικά οικολογικά συστήματα

A. Οικογένειες

Σύμφωνα με τις έννοιες και τις θεωρίες της κοινωνικής μάθησης, η εσωτερίκευση των δημοκρατικών ιδεωδών και αξιών λαμβάνει χώρα σε διάφορα περιβάλλοντα κοινωνικοποίησης, κατά τη διαδικασία της ανάπτυξης του παιδιού. Επειδή λειτουργεί ως διαμεσολαβητής μεταξύ των παιδιών και των κοινωνικών σχέσεων, η οικογένεια εμφυσει στα παιδιά εκείνες τις αρετές και τις αξίες, οι οποίες θα ενισχύσουν ή θα παρεμποδίσουν την μετέπειτα πολιτειακή τους ταυτότητα. Ειδικά οι γονείς και/ή οι φροντιστές αποτελούν πρότυπα των παιδιών σε αυτήν τη διαδικασία.

Επομένως, θα ήταν ενδιαφέρον να εξετάσουμε πώς επηρεάζει τα παιδιά η οικογένεια όσον αφορά στην υιοθέτηση δημοκρατικών αξιών. Ακολουθούν ορισμένα στοιχεία που πρέπει να ληφθούν υπόψη:

1. Οι γονείς μαθαίνουν στα παιδιά τους τι σημαίνει σεβασμός ή ασέβεια απέναντι στα δικαιώματα των άλλων.
2. Η καθημερινή συμπεριφορά των γονέων υποδεικνύει τι είναι/αισθανόμαστε ότι είναι σωστό ή λάθος (π.χ. μέσω λήψης αποφάσεων και συμβιβασμού).
3. Οι γονείς που δίνουν τη δυνατότητα επιλογής στα παιδιά τους, ειδικά όταν λαμβάνουν σοβαρά υπόψη την οπτική των παιδιών, προωθούν ένα πρότυπο συμπεριφοράς που οδηγεί στην ανάπτυξη κοινωνικής ανοχής και αποδοχής της άποψης των άλλων ανθρώπων.
4. Η διαφάνεια και η εξήγηση της συλλογιστικής που “κρύβεται” πίσω από κανόνες και επιλογές των γονέων, έχει διαπιστωθεί ότι προάγει τη γνώση των παιδιών σχετικά με τις κοινωνικές πρακτικές και τη συμμετοχή τους σε αυτές.
5. Έχει αποδειχθεί ότι η “ζεστασιά” που προσφέρουν οι γονείς στα παιδιά λειτουργεί ως προβλεπτικός δείκτης για την ανάπτυξη των προ-κοινωνικών τους συμπεριφορών και της μετέπειτα στάσης τους απέναντι στους άλλους ανθρώπους.
6. Οι τακτικές άσκησης γονεϊκού ελέγχου (π.χ. συμπεριφορές που κάνουν τα παιδιά να βιώνουν ενοχές ή/και άγχος) σχετίζονται με αντιδημοκρατικές συμπεριφορές και στάσεις παιδιών.

7. Η επιθετικότητα των γονέων, η αυταρχική νοοτροπία και οι τιμωρητικές συμπεριφορές επηρεάζουν αρνητικά την προ-δημοκρατική κοινωνικοποίηση των παιδιών.

8. Οι γονείς που διδάσκουν στα παιδιά τους ότι μια μη εριστική επίλυση συγκρούσεων είναι προτιμότερη, όταν προκύπτουν διαφωνίες, μαθαίνουν στα παιδιά τους να ενδιαφέρονται για τους άλλους. Αυτό αποτελεί μια θεμελιώδη έννοια της δημοκρατικής μάθησης και κοινωνικοποίησης.

B. Σχολεία και εκπαιδευτικοί

Στο σχολείο, ένα κλίμα που επικεντρώνεται στις δημοκρατικές αξίες μπορεί να προωθήσει την ενεργό ιδιότητα του πολίτη, τη μάθηση και την κοινωνική αλληλεπίδραση μεταξύ των παιδιών. Πολλές μελέτες έχουν καταδείξει ότι οι πιθανότητες να αναλάβουν τα παιδιά ενεργό ρόλο στην οικοδόμηση θετικών σχέσεων και την αποφυγή επικίνδυνων συμπεριφορών αυξάνονται, όταν τα σχολεία και οι εκπαιδευτικοί χρησιμοποιούν πρακτικές που δίνουν έμφαση τόσο στην ατομική, όσο και την ομαδική επιτυχία, στην εντιμότητα στις κοινωνικές αλληλεπιδράσεις και την υποστήριξη των μαθητών/τριών. Επίσης, οι σχολικές γνώσεις που φαίνεται να αφορούν άμεσα το περιβάλλον των μαθητών/τριών είναι πιο πιθανό να οδηγήσουν σε μαθησιακά αποτελέσματα και πρόοδο. Αυτό συμβαίνει γιατί, όπως έχουν υποδείξει ορισμένες έρευνες, οι μαθητές/τριες τείνουν να ξεχνούν το 80% αυτών που μαθαίνουν, αν αυτά δεν σχετίζονται με την καθημερινότητα και τις ανάγκες τους.

Ποια είναι τα **χαρακτηριστικά ενός δημοκρατικού σχολικού κλίματος;**

- ο Ευκαιρίες που προωθούν την επαφή με διαφορετικές προοπτικές/απόψεις.
- ο Κοινοποίηση εμπειριών και αλληλεπίδραση μεταξύ μαθητών/τριών για την ενίσχυση και την επίτευξη υψηλότερων επιπέδων εμπιστοσύνης μεταξύ τους.
- ο Συμμετοχή των μαθητών/τριών στον καθορισμό των σχολικών κανόνων και στη λήψη αποφάσεων για πράγματα που επηρεάζουν την καθημερινότητά τους.
- ο Δίκαιη διδασκαλία και πειθαρχικές πρακτικές (π.χ. αμεροληψία στη βαθμολογία).
- ο Προώθηση ενός συστήματος αξιών και πεποιθήσεων με επίκεντρο το κοινό καλό.
- ο Επικέντρωση στους κοινούς στόχους, αντί για την επίτευξη προσωπικών στόχων.
- ο Ισότητα ευκαιριών για την καλλιέργεια κοινωνικών σχέσεων.
- ο Πρακτικές οικοδόμησης κοινοτήτων και πρακτικές βιωσιμότητας.
- ο Δραστηριότητες που δημιουργούν σε μεγαλύτερο βαθμό το αίσθημα του «ανήκειν».
- ο Ανάπτυξη σεβασμού για την ηθική δέσμευση, τη συλλογική αλληλεγγύη και την κοινωνική ευθύνη.
- ο Προώθηση ενός μη αυταρχικού ατομικισμού.

- ο Διατήρηση ισορροπίας μεταξύ ομαδικής συνεργασίας και κοινωνικής ευαισθητοποίησης.
- ο Παροχή επιλογών στους μαθητές/τριες και δράση πάνω σ' αυτές με κατανόηση των περιορισμών που θέτει η εκάστοτε κατάσταση.

Οι εκπαιδευτικοί μπορούν να χρησιμοποιήσουν τις παρακάτω παιδαγωγικές πρακτικές, για να δημιουργήσουν τις συνθήκες για την εδραίωση ενός δημοκρατικού σχολικού κλίματος:

1. **Ετερογενή περιβάλλοντα τάξης.** Αποφυγή τυπικών ιεραρχικών ρόλων και απομόνωσης των μαθητών/τριών και υιοθέτηση πρακτικών συνεργατικής μάθησης (π.χ. ορισμένοι μαθητές αναλαμβάνουν ηγετικό ρόλο είτε ατομικά είτε στο πλαίσιο ομάδων).
2. **Ολιγομελή τμήματα.** Οι μαθητές/τριες αξιολογούν και ελέγχουν τη δουλειά των άλλων. Ομαδική εργασία που παρέχει ευκαιρίες για κοινωνική υπευθυνότητα και ομαδική αλληλεγγύη.
3. **Μαθητεία στη διδασκαλία.** Πρωτοβουλία για συζητήσεις, μέσω των οποίων οι μαθητές/τριες μπορούν να αναπτύξουν μια στενή “εργασιακή” σχέση με τους εκπαιδευτικούς και τους συμμαθητές/τριές τους.

Σύμφωνα με τη θεωρία του Bandura (1986) για τη «μάθηση μέσω παρατήρησης», τα άτομα αναπτύσσουν στάσεις και συμπεριφορές μέσω των αλληλεπιδράσεων τους με άλλα άτομα σε διάφορα κοινωνικά πλαίσια. Με άλλα λόγια, τα άτομα υιοθετούν στάσεις και συμπεριφορές μέσω της παρατήρησης των συνεπειών που προκύπτουν από τη συμπεριφορά και τις ενέργειες άλλων ανθρώπων. Ως εκ τούτου, όταν τα παιδιά εκτίθενται στα προαναφερθέντα χαρακτηριστικά και τις διαδικασίες ενός δημοκρατικού κλίματος στο σχολείο και αισθάνονται ότι αντιμετωπίζονται δίκαια, τείνουν να βλέπουν την εξουσία (π.χ. εκπαιδευτικούς, προπονητές/τριες κ.ά.) ως πιο αξιόπιστη. Με αυτόν τον τρόπο, οι μαθητές/τριες μαθαίνουν πώς να αποδίδουν αξία σε στόχους σχετικούς με τις διαπροσωπικές σχέσεις, ενώ μαθαίνουν να ενεργούν με τρόπους που δίνουν προτεραιότητα στη διατήρηση καλών σχέσεων με τους άλλους. Όταν βρίσκονται σε ένα δημοκρατικό περιβάλλον, άλλωστε, είναι πιο πιθανό τα παιδιά να θελήσουν να συμβάλουν στη βελτίωση της σχολικής κοινότητας και να διατηρήσουν τη “ζέση” τους για συμμετοχή σε εκπαιδευτικά προγράμματα και ομαδικές δραστηριότητες σε διαφορετικά οικολογικά συστήματα.

Γ. Το κρυφό πρόγραμμα σπουδών

Το κρυφό πρόγραμμα σπουδών αφορά σε αξίες και έννοιες που διδάσκονται συνειδητά ή/και παραλείπονται ασυνειδήτα. Αναφέρεται, επίσης, σε μηνύματα, πράγματα που

γίνονται περιοδικά, σχέσεις, νόρμες και μορφές γλώσσας που διαμορφώνουν σιωπηρά το περιεχόμενο των καθημερινών μαθημάτων και θεμάτων προς συζήτηση. Μέσα από το κρυφό πρόγραμμα σπουδών, οι μαθητές/τριες μαθαίνουν και εσωτερικεύουν πολιτισμικές και κοινωνικές νόρμες μαζί με τις ιδεολογικές βάσεις που τις δομούν. Αυτή τη διαδικασία έχει σημαντικές μακροπρόθεσμες επιπτώσεις σχετικά με τους ρόλους που τα παιδιά θα αναλάβουν μελλοντικά στην κοινωνία.

Ποιες είναι οι διαδικασίες μέσω των οποίων τα παιδιά ‘βιώνουν’ το κρυφό πρόγραμμα σπουδών;

1. **Η συμπεριφορά του/της εκπαιδευτικού.** Εάν ο/η εκπαιδευτικός είναι αυστηρός/η και αυταρχικός/η και δεν δίνει ευκαιρίες για προσωπικές επιλογές και έκφραση, τότε τα παιδιά αναπτύσσουν χαμηλή αυτοεκτίμηση και αυτοπεποίθηση.

2. **Οργάνωση τάξης.** Η χωροταξική οργάνωση των τάξεων, η καθημερινή ρουτίνα και η δομή, οι οποίες χρησιμοποιούνται, κατά τη διάρκεια των αλληλεπιδράσεων δασκάλου-μαθητή, είναι πτυχές του κρυφού προγράμματος σπουδών που βιώνουν τα παιδιά στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Σε αυτήν την ηλικία, οι μαθητές/τριες εξακολουθούν να ανακαλύπτουν ποιες συμπεριφορές θεωρούνται αποδεκτές και ποιες όχι. Με αυτόν τον τρόπο, μπορούν να θέσουν υπό δοκιμασία τα όρια του κρυφού προγράμματος σπουδών.

3. **Σχολικό εγχειρίδιο και εκπαιδευτικό υλικό που χρησιμοποιείται στις τάξεις.** Τα ζητήματα διακρίσεων (π.χ. εθνικότητα, φύλο, σεξουαλικότητα, επιτεύγματα, αναπηρία κ.λπ.) μπορούν εύκολα να προσαρμοστούν στα κρυμμένα μηνύματα του προγράμματος σπουδών στο σχολείο, στις περιπτώσεις που ο/η εκπαιδευτικός δεν χειρίζεται σωστά το εκπαιδευτικό υλικό, είτε λόγω απροσεξίας, είτε λόγω έλλειψης επίγνωσης (π.χ. όταν ένας/μία εκπαιδευτικός θεωρεί ότι τα αγόρια είναι πιο “δυνατοί” μαθητές και αξίζουν λιγότερη προσοχή στα μαθηματικά από τα κορίτσια ή ότι οι “αδύναμοι” μαθητές/τριες χρειάζονται διαφορετική μεταχείριση/υλικό, για να τα ανταπεξέλθουν κ.λπ.).

Τα μηνύματα που λαμβάνουν οι μαθητές/τριες μέσω του κρυφού προγράμματος σπουδών επηρεάζουν την αυτό-αντίληψή τους, τη σχολική τους επίδοση, την κοινωνικο-συναισθηματική τους μάθηση και, τέλος, τους τρόπους συμμετοχής σε δημοκρατικές διαδικασίες. Επομένως, το κρυφό πρόγραμμα σπουδών μπορεί να επηρεάσει:

1. **Τις αντιλήψεις των μαθητών/τριών για την προσωπική επιτυχία (αρνητική επιρροή).** Μέσα από το κρυφό πρόγραμμα σπουδών, οι μαθητές/τριες αισθάνονται ότι βρίσκονται σε έναν “στίβο” ικανοτήτων, ο οποίος αντιπροσωπεύει τις υποτιθέμενες δυνατότητές τους για πρόοδο και επιτυχία (π.χ. μαθητές/τριες με υψηλές επιδόσεις έναντι μαθητών/τριών με χαμηλές επιδόσεις, αγόρια έναντι κοριτσιών, κατώτερες τάξεις έναντι ανώτερων τάξεων κ.λπ.).

2. **Τη συμμετοχή των μαθητών/τριών σε δημοκρατικά ζητήματα (αρνητική επιρροή).** Η λογοκρισία ακαδημαϊκού περιεχομένου και ιδεών, μαζί με την έλλειψη ευκαιριών για συζήτηση και διάλογο, στερούν από τους μαθητές/τριες τη δυνατότητα να αναπτύξουν τις δικές τους απόψεις για σημαντικά ζητήματα και ελαχιστοποιούν τις πιθανότητες να γίνουν ενεργοί πολίτες στο μέλλον.
3. **Τα επιτεύγματα των μαθητών/τριών (θετική επιρροή).** Όταν οι εκπαιδευτικοί καταφέρουν να ευθυγραμμίσουν τις δικές τους αξίες με τις ταυτότητες των μαθητών/τριών τους, μπορούν να αξιοποιήσουν την έννοια του κρυφού προγράμματος σπουδών. Με αυτόν τον τρόπο, μπορούν να βοηθήσουν τους μαθητές/τριες να εσωτερικεύσουν θετικές αξίες και δεξιότητες και να αποφύγουν τις επιζήμιες.
4. **Την κοινωνικο-συναισθηματική ανάπτυξη (αρνητική επιρροή).** Η τυποποίηση της πληροφορίας και η επιβολή πειθαρχίας στη σκέψη και τη συμπεριφορά μπορεί να αποθαρρύνει και να αποξενώσει τους μαθητές και να τους κάνει να αντιμετωπίζουν με δυσαρέσκεια απέναντι στο σχολείο.

Το μοντέλο Ανάπτυξης της Ατομικής και Κοινωνικής Υπευθυνότητας

Το μοντέλο Ατομικής και Κοινωνικής Υπευθυνότητας του Hellison (TPSR) ([Hellison, 1985](#), [1995](#), [2003](#), [2011](#)) λειτουργεί ως πρόγραμμα σπουδών, αλλά και ως εκπαιδευτικό μοντέλο, που χρησιμοποιείται για την προώθηση αξιών, που σχετίζονται με την υπευθυνότητα, και δεξιοτήτων ζωής στο πλαίσιο της Φυσικής Αγωγής (ΦΑ) (Metzler, 2005). Η βασική ιδέα του μοντέλου είναι ότι τα παιδιά μαθαίνουν πώς να συμπεριφέρονται αποτελεσματικά σε κοινωνικά πλαίσια, όταν μαθαίνουν τι σημαίνει να είναι υπεύθυνα τόσο για τη δική τους, όσο και για την ευημερία των άλλων. Το μοντέλο Ατομικής και Κοινωνικής Υπευθυνότητας χρησιμοποιεί διάφορες στρατηγικές, για να το επιτύχει αυτό μέσα από σωματικές δραστηριότητες, τον αθλητισμό και δραστηριότητες αναψυχής. Ως σημείο αναφοράς για την αξιολόγηση της προόδου κάθε παιδιού, το μοντέλο Ατομικής και Κοινωνικής Υπευθυνότητας προτείνει πέντε επίπεδα ευθύνης:

- 1) **Σεβασμός απέναντι στα δικαιώματα και τα συναισθήματα των άλλων.** Οι μαθητές/τριες ελέγχουν τον θυμό τους και καταφέρνουν να επιλύουν τις συγκρούσεις ειρηνικά.
- 2) **Αυτενέργεια.** Οι μαθητές/τριες προσπαθούν σκληρά και επιμένουν παρά την παρουσία δυσκολιών.
- 3) **Αυτο-καθοδήγηση/ανάληψη ευθυνών.** Οι μαθητές/τριες κάνουν επιλογές και εργάζονται για την επίτευξη των στόχων τους.

4) **Ενδιαφέρον για τους άλλους.** Οι μαθητές/τριες δίνουν προτεραιότητα και ενεργούν με βάση τις ανάγκες των άλλων και την ευημερία της ομάδας έναντι των δικών τους αναγκών.

5) **Μεταφορά συμπεριφοράς και «εκτός γυμναστηρίου»/τάξης.** Τα προηγούμενα επίπεδα υπευθυνότητας μεταφέρονται και σε άλλα πλαίσια (Hellison, 2011).

Τα παραπάνω επίπεδα μαζί με μια ισχυρή σχέση εκπαιδευτικών-μαθητών/τριών και την προώθηση της μεταφοράς των αξιών, όπως η υπευθυνότητα, σε άλλα πλαίσια εκτός της Φυσικής Αγωγής και του Αθλητισμού, αντιπροσωπεύουν θεμελιώδεις έννοιες οποιουδήποτε προγράμματος, που βασίζεται στο μοντέλο του Hellison (2003). Με βάση το Μοντέλο Ατομικής και Κοινωνικής Υπευθυνότητας, οι εκπαιδευτικοί μπορούν να συνθέσουν σχέδια μαθήματος προσαρμοσμένα στις συνθήκες του δικού τους περιβάλλοντος και της καθημερινότητάς τους, ενσωματώνοντας σ' αυτά τις στρατηγικές διδασκαλίας που ταιριάζουν στις ανάγκες τους.

Ειδικότερα, οι εκπαιδευτικές στρατηγικές που μπορούν να αξιοποιηθούν είναι οι εξής:

- Αλληλεπίδραση του εκπαιδευτικού με τους μαθητές/τριες και μεταξύ των μαθητών/τριών, κατά τη διάρκεια του μαθήματος.
- Σταδιακή ενίσχυση των επιτυχιών των παιδιών.
- Χρόνος για αναστοχασμό και αποκωδικοποίηση της εμπειρίας του μαθήματος.
- Χρόνος για βιωματική μάθηση μέσα από σωματικές και κινητικές δραστηριότητες.
- Ευκαιρίες για τη μεταφορά της μάθησης έξω από την τάξη.

Οι παραπάνω στρατηγικές βασίζονται στην υπολανθάνουσα φιλοσοφία του μοντέλου Ατομικής και Κοινωνικής Υπευθυνότητας και ιδιαίτερα στον ακόλουθο προσανατολισμό σε αξίες και ιδιότητες:

- ο Οι μαθητές/τριες πρέπει να αντιμετωπίζονται ως ολοκληρωμένα άτομα με κοινωνικο-συναισθηματικές ανάγκες και σωματικά-πνευματικά ενδιαφέροντα.
- ο Οι μαθητές/τριες είναι άτομα που αντιμετωπίζουν μοναδικές δυσκολίες και κατέχουν μοναδικές δυνάμεις. Επομένως, πρέπει να ακούγονται οι απόψεις τους και να τους δίνονται ευκαιρίες να παίρνουν αποφάσεις.
- ο Οι μαθητές/τριες μπορούν να επιδείξουν το πλήρες φάσμα των δυνατοτήτων τους, όταν αλληλεπιδρούν και μαθαίνουν μέσα σε ένα ασφαλές –ψυχολογικά και συναισθηματικά– περιβάλλον μάθησης.
- ο Οι μαθητές/τριες θα ενδυναμωθούν, όταν αισθανθούν μια προσωπική σύνδεση και μια στενή παιδαγωγική σχέση με τον/την εκπαιδευτικό.

- ο Οι μαθητές/τριες αποδίδουν καλά, όταν τους δίνονται ευθύνες που αντανακλούν το επίπεδο υπευθυνότητας, στο οποίο βρίσκονται και, άρα, είναι σε θέση να τις χειριστούν.
- ο Η φυσική κατάσταση, ο αθλητισμός, τα παιχνίδια και οι κινητικές δραστηριότητες είναι τα καταλληλότερα πλαίσια για την εκπαίδευση των μαθητών/τριών στις προαναφερθείσες αξίες και στόχους.

Ποια είναι τα αποτελέσματα της εφαρμογής προγραμμάτων βασισμένων στο μοντέλο του Hellison στη μάθηση και την ανάπτυξη των μαθητών/τριών;

Αποτελέσματα παρατηρήσιμα στη συμπεριφορά

- ☺ Μείωση επιθετικής και απείθαρχης συμπεριφοράς.
- ☺ Αυτοέλεγχος και μείωση των συμπεριφορών που σχετίζονται με αντιαθλητικές στάσεις.
- ☺ Επίλυση συγκρούσεων μαθητών/τριών με θετικό τρόπο.
- ☺ Ενίσχυση της ευχαρίστησης από το μάθημα.

Κοινωνικά οφέλη/αποτελέσματα

- ☺ Σύναψη σχέσεων και ατομική ευθύνη.
- ☺ Επιθυμητές κοινωνικές συμπεριφορές εκτός μαθήματος.

Συναισθηματικά αποτελέσματα

- ☺ Κατανόηση συναισθημάτων και προβλημάτων.
- ☺ Προθυμία των μαθητών/τριών να μιλήσουν για συναισθήματα.
- ☺ Αυτοπεποίθηση και αυτοεκτίμηση.
- ☺ “Αυτο”-ανατροφοδότηση και διεργασίες αυτοελέγχου.

Ψυχολογικά αποτελέσματα

- ☺ Αυτεπάρκεια για την προσέλκυση κοινωνικών πόρων.
- ☺ Αυτεπάρκεια για αυτορρυθμιζόμενη μάθηση.

Εκπαιδευτικά αποτελέσματα

- ☺ Θετικά αποτελέσματα απέναντι στην απροθυμία και στη συμπεριφορά εντός της τάξης.
- ☺ Καθορισμός στόχων και ηγετικές ικανότητες.
- ☺ Ξεκάθαρη εξέλιξη σε διαφορετικά επίπεδα.

Πώς τα παραπάνω αποτελέσματα μπορούν να συνδεθούν με τις αρχές και τις αξίες της δημοκρατικής μάθησης;

- Ανάπτυξη ηγετικών χαρακτηριστικών των νέων (χαρακτήρας)
- Απόκτηση θετικών συμπεριφορών (αυτοπεποίθηση)
- Ατομικές ικανότητες
- Κοινωνικό ενδιαφέρον & δεσμοί

